

Hallituksen esitys eduskunnalle pääsystä korkeampaan koulutukseen Pohjoismaiden välillä tehdyn sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi pääsystä korkeampaan koulutukseen Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen. Alkuperäinen sopimus on tullut voimaan vuonna 1997 ja sen tarkoituksena on syventää pohjoismaista yhteistyötä ja lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia hakeutua ja päästä korkeampaan koulutukseen toisessa Pohjoismaassa.

Sopimusta on muutettu siten, että se on voimassa vuoden 2018 loppuun.

Sopimus on allekirjoitettu Kööpenhaminassa 2 päivänä marraskuuta 2015. Sopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä, kun kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet Suomen ulkoasiainministeriölle muutossopimuksen hyväksymisestä. Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlandin osalta sopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä, kun Suomen ulkoasiainministeriölle on niiden osalta ilmoitettu muutossopimuksen voimaantulosta.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

Pohjoismaiden välillä on 3 päivänä syyskuuta 1996 tehty sopimus pääsystä korkeampaan koulutukseen. Sopimus tuli voimaan toukokuussa 1997 (SopS 23/1997 ja Ahvenanmaan osalta SopS 52/1997). Sopimuksen tarkoituksena on entisestään syventää pohjoismaista yhteistyötä ja lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia hakeutua ja päästä korkeampaan koulutukseen toisessa Pohjoismaassa.

Sopimuksen mukaan toisessa Pohjoismaassa asuvalle hakijalle annetaan hakumahdollisuus korkeakoulutukseen samoilla tai vastaavanlaisilla ehdoilla kuin oman maan hakijoille. Hakija, joka on hakukelpoinen korkeakoulutukseen siinä Pohjoismaassa, jossa hän asuu, on hakukelpoinen myös muissa Pohjoismaissa. Sopimus sisältää määräyksiä valintamenettelyjen soveltamisesta, opintasuoritusten hyväksilukemisesta sekä tiedottamisesta.

Sopimus sisältää myös maiden välisen korvausjärjestelmän. Tanska, Suomi, Norja ja Ruotsi maksavat tai saavat kalenterivuositain korvausta toisessa Pohjoismaassa tutkintoa suorittavasta ja omasta maasta opintotukea saavasta korkeakouluopiskelijasta. Kunkin maan korvausosuus otetaan huomioon lisäävänä tai vähentävänä tekijänä määriteltäessä maan maksuosuutta pohjoismaisen yhteistyön vuosittaiseen talousarvioon. Islanti ja pohjoismaiset itsehallintoalueet on sopimuksen mukaan vapautettu korvausjärjestelmästä.

Korvausjärjestelmään liittyvää opiskelijamäärää laskettaessa käytetään pohjana pohjoismaisten opintotukiviranomaisten Pohjoismaiden ministerineuvoston toimeksiannosta vuosittain laatimia tilastotietoja. Korvaus maksetaan 75 %:sta niistä opiskelijoista, jotka opiskelevat toisessa Pohjoismaassa, mutta saavat opintotukea kotimaastaan. Lyhytaikaisessa vaihdossa ja tutkijakoulutuksessa olevien opiskelijoiden määrä ei vaikuta maksuosuuteen.

Edellisellä sopimuskaudella sopimukseen sisällytettiin kuluttajahintaindeksin (forbrugerprisindeks) mukainen korotus. Korotuksen määrittelee Tanskan tilastokeskus (Dansk Statistik). Opiskelijakohtainen korvaus on ollut vuonna 2013 26 000 DKK (n. 3 500 euroa), vuonna 2014 30 000 DKK (n. 4 000 euroa) ja vuonna 2015 30 304 DKK (n. 4 000 euroa).

Muulla kuin kotimaassaan tutkintoa suorittavien korkeakouluopiskelijoiden määrä on sopimuksen voimassa ollessa kasvanut kaikissa Pohjoismaissa. Lukuvuonna 1998—1999 yhteensä 44 435 jostain Pohjoismaasta opintotukea saavaa opiskelijaa opiskeli oman maansa ulkopuolella, lukuvuonna 2013—2014 vastaava luku oli 52 076. Kuudessatoista vuodessa liikkuvuus on kasvanut noin seitsemällätoista prosentilla. Muissa Pohjoismaissa opiskelevien pohjoismaisten opiskelijoiden määrä on myös kasvanut. Lukuvuonna 1998—1999 muissa Pohjoismaissa opiskelevia omasta maasta opintotukea saavia korkeakouluopiskelijoita oli 6 486, ja lukuvuonna 2013—2014 vastaava luku oli 9 170. Tässä ryhmässä kasvua oli siis noin 40 prosenttia. Tanskassa on eniten muista Pohjoismaista tulevia korvausjärjestelmän perusteena olevia opiskelijoita. Tanska on myös ainoa Pohjoismaa, jossa muihin Pohjoismaihin lähteviä on vähemmän kuin muista Pohjoismaista tulevia. Paras tasapaino lähtevien ja tulevien välillä on Ruotsissa. Suomessa on sopimuksen voimassa ollessa opiskellut vuosittain hieman yli 200 maksuosuuteen vaikuttavaa pohjoismaista korkeakouluopiskelijaa. Myös Suomesta muihin Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin, opiskelemaan lähtevien määrä oli pitkään samalla tasolla, mutta on ollut viime vuosina kasvussa. (Lukuvuosi 1995—1996: 1 180 opiskelijaa, lukuvuosi

HE 140/2015 vp

2011—2012: 1 109 opiskelijaa, lukuvuosi 2013—2014: 1 496 opiskelijaa, lukuvuosi 2014—2015: 1 748 opiskelijaa).

Opiskelijaliikkuvuus Pohjoismaiden korkeakoulujen välillä lukuvuonna 2013—2014

Maa	Lähtevät opiskelijat	Tulevat opiskelijat
Tanska	871	5 032
Suomi	1 496	205
Islanti	867	128
Norja	3 540	1 045
Ruotsi	2 394	2 747

Lähde: KELA

Alkuperäisen sopimuksen 10 artiklan mukaan sopimus on voimassa vuoden 1999 loppuun, jollei ennen sitä toisin sovita. Pohjoismaiden ministerineuvoston päätösten mukaisesti sopimuksen voimassaoloaika on jatkettu vuosina 2000—2001, 2002—2003, 2004—2006, 2007—2009, 2010—2012 ja 2013—2015 (SopS 23/2000, 90/2006, 89/2007, 22/2010, 94/2013). Viimeisimmällä muutossopimuksella voimassaoloaika jatkettiin vuoden 2015 loppuun.

Sopimuksen tallettajana toimii Suomen ulkoasiainministeriö.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Pohjoismaat haluavat sopimusta jatkamalla edistää Pohjoismaiden kansalaisten pääsyä korkeampaan koulutukseen muissa Pohjoismaissa.

Sopimuksesta teetettiin arviointi vuonna 2014. Sopimuksen keskeinen ydin on maksukorvausjärjestelmä, jolla on ensisijaisesti poliittinen merkitys Pohjoismaiden välisen korkean opiskelijaliikkuvuuden kansalliselle legitimoimiselle ja priorisoinnille. Pohjoismaisesta sopimusjärjestelmästä on tarkoitus käydä kattava tulevaisuuskeskustelu vuonna 2016. Tätä sopimusta tarkastellaan tällöin ennen kaikkea osana pohjoismaista sopimuskokonaisuutta ja tästä syystä sopimusta ehdotetaan jatkettavaksi nykymuodossaan seuraavat kolme vuotta.

Sopimuksen 10 artiklaa muutetaan siten, että Pohjoismaiden välistä sopimusta jatketaan vuoden 2018 loppuun saakka.

3 Esityksen vaikutukset

Sopimuksen merkitystä opiskelijoiden korkeakoulutukseen pääsulle ja liikkuvuuden lisääntymiselle maiden välillä on vaikea arvioida, sillä samanaikaisesti koulutukseen pääsyn edellytyksiä Euroopassa on edistetty useilla muilla kansainvälisillä sopimuksilla ja ohjelmilla. Pohjoismaisen sopimuksen voidaan arvioida omalta osaltaan vaikuttaneen siihen, että korkeakoulut kiinnittävät ulkomaisten hakijoiden yhdenvertaiseen kohteluun huomiota.

Sopimuksen taloudelliset vaikutukset kytkeytyvät sopimuksen korvausjärjestelmään, jolla tasataan vastaanottavalle maalle muista Pohjoismaista tulevien opiskelijoiden tutkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia. Sopimuksen mukaan Pohjoismaat Islantia lu-

kuun ottamatta maksavat korvauksen opiskelijoistaan toisessa Pohjoismaassa. Kunkin maan korvausosuus otetaan huomioon lisäävänä tai vähentävänä tekijänä määriteltäessä maan maksuosuutta pohjoismaisen yhteistyön vuosittaiseen talousarvioon.

Muussa kuin kotimaassaan tutkintoa suorittavien korkeakouluopiskelijoiden määrä on sopimuksen voimassa ollessa kasvanut kaikissa Pohjoismaissa. Myös muissa Pohjoismaissa opiskelevien pohjoismaisten opiskelijoiden määrä on jonkin verran kasvanut. Suomessa on sopimuksen voimassa ollessa opiskellut vuosittain hieman yli 200 maksuosuuteen vaikuttavaa pohjoismaista korkeakouluopiskelijaa. Viime vuosina suomalaisten toisiin Pohjoismaihin lähtevien tutkinto-opiskelijoiden määrä on ollut kasvussa.

Sopimuksen merkitystä opiskelijoiden korkeakoulutukseen pääsulle ja liikkuvuuden lisääntymiselle maiden välillä on vaikea arvioida, sillä samanaikaisesti koulutukseen pääsyn edellytyksiä Euroopassa on edistetty usein kansainvälisin päätöksin ja sopimuksin. Sopimuksen voidaan arvioida omalta osaltaan vaikuttaneen siihen, että korkeakoulut kiinnittävät ulkomaisten hakijoiden yhdenvertaiseen kohteluun huomiota. Sopimukseen on voitu myös vedota tilanteissa, joissa on ollut ilmeistä, että pohjoismaiden kansalaisia ei ole kohdeltu samoin ehdoin.

Sopimuksesta johtuva lisäävä vaikutus Suomen Pohjoismaisen yhteistyön talousarvioon vuonna 2013 oli noin 17,3 miljoonaa DKK (noin 2,3 milj. euroa), vuonna 2014 noin 19,8 miljoonaa DKK (2,7 miljoonaa euroa) ja vuonna 2015 noin 24,4 miljoonaa DKK (n. 3,3 miljoonaa euroa). Vuoden 2016 Suomen maksuosuus olisi n. 3,9 miljoonaa ja vuosina 2017—2018 vuotuisen summan voidaan arvioida olevan 4—4,5 miljoonaa. Määräraha Suomen maksuosuutta varten Pohjoismaisen ministerineuvoston talousarvioon on varattu ulkoministeriön momentille 24.90.66.

4 Asian valmistelu

Sopimuksen muuttamista valmisteltiin Pohjoismaisen ministerineuvoston koulutuksen ja tutkimuksen virkamieskomiteassa (ÄK-U) kevästä 2015 alkaen. Pohjoismaat hyväksyivät sopimuksen muuttamisen Pohjoismaiden ministerineuvostossa 30 päivänä syyskuuta 2015 sillä varauksella, että kansalliset päätöksentekoelementit hyväksyvät sopimuksen muuttamisen.

Sopimuksesta ja sen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta on pyydetty lausunnot ulkoasianministeriöltä, valtiovarainministeriöltä ja Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta. Raha-asianvaliokunta puolsi muutossopimuksen allekirjoittamisvaltuuksien myöntämistä 22 päivänä lokakuuta 2015. Tasavallan presidentti myönsi allekirjoitusvaltuudet 23 päivänä lokakuuta 2015. Muutossopimus on allekirjoitettu Kööpenhaminassa 2 päivänä marraskuuta 2015.

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Hallituksen esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot yliopistoilta ja ammattikorkeakouluilta sekä muilta keskeisiltä sidosryhmätahoilta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. Artiklan mukaan muutetaan alkuperäisen sopimuksen 10 artiklan toinen kappale, joka koskee sopimuksen voimassaoloaikaa. Sopimus on voimassa vuoden 2018 loppuun, jollei tätä ennen ole toisin sovittu.

2 artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen voimaantulosta.

3 artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen tallettamisesta. Muutosopimuksen alkuperäiskappale talletetaan Suomen ulkoasiainministeriöön, joka toimittaa siitä muille sopimuspuolille oikeaksi todistetut jäljennökset.

2 Voimaantulo

Muutosopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä, kun kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet Suomen ulkoasiainministeriölle muutosopimuksen hyväksymisestä. Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin osalta sopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä, kun Suomen ulkoasiainministeriölle on niiden osalta ilmoitettu muutosopimuksen voimaantulosta.

Sopimus sisältää määräyksiä, jotka Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan kuuluvat Ahvenanmaan toimivaltaan.

3 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan suostumus on muun muassa tarpeen, jos sopimus aiheuttaa Suomelle sellaisia huomattavia toistuvia kustannuksia tai kertamenoja, joita ei voida kattaa jo talousarviossa olevilla määrärahoilla tai budjettivaroilla.

Sopimus ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, mutta se aiheuttaa sellaisia toistuvia ja merkittäviä kustannuksia, joiden vuoksi eduskunnan on hyväksyttävä sopimus. Vuoden 2016 Suomen maksuosuus olisi n. 3,9 miljoonaa ja vuosina 2017—2018 vuotuisen summan voidaan arvioida olevan 4—4,5 miljoonaa.

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, joten sopimuksen hyväksymisestä voidaan päättää äänten enemmistöllä. Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi pää-

HE 140/2015 vp

systä korkeampaan koulutukseen Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä tehdyn sopimuksen muuttamisesta 2 päivänä marraskuuta 2015 tehdyn sopimuksen.

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 2015

Pääministerin estyneenä ollessa, valtiovarainministeri

Alexander Stubb

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

SOPIMUS TANSKAN, SUOMEN, ISLANNIN, NORJAN JA RUOTSIN VÄLILLÄ PÄÄSYSTÄ KORKEAMPAAN KOULUTUKSEEN TEHDYN SOPIMUKSEN MUUTTAMISESTA

Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin hallitukset (jäljempänä sopimuspuolet), jotka ovat sopineet Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä pääsystä korkeampaan koulutukseen 3 päivänä syyskuuta 1996 tehdyn sopimuksen (jäljempänä sopimus) muuttamisesta

- noottienvaihdolla 13 päivänä maaliskuuta 2000 Pohjoismaiden ministerineuvoston 1 päivänä kesäkuuta 1999 tekemän päätöksen mukaisesti,
- noottienvaihdolla 3 päivänä marraskuuta 2006 Pohjoismaiden ministerineuvoston 1 päivänä joulukuuta 2000, 4 päivänä kesäkuuta 2003 ja 1 päivänä marraskuuta 2006 tekemien päätösten mukaisesti,
- 23 päivänä huhtikuuta 2009 tehdyn sopimuksen mukaisesti, sekä
- Pohjoismaiden ministerineuvoston 31 päivänä lokakuuta 2012 tekemän sopimuksen mukaisesti,
- Pohjoismaiden ministerineuvoston 30 syyskuuta 2015 tekemän päätöksen mukaisesti ja pitävät tarkoituksenmukaisena muuttaa ja jatkaa sopimuksen voimassaoloa; ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

Muutetaan sopimuksen 10 artiklan toinen kappale kuulumaan seuraavasti: ”Sopimus on voimassa vuoden 2018 loppuun, jollei tätä ennen ole toisin sovittu.”

2 artikla

Tämä muutossopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet Suomen ulkoministeriölle hyväksyneensä muutossopimuksen.

Tämä muutossopimus on voimassa niin kauan kuin sopimus on voimassa.

Färsaarten ja Grönlannin sekä Ahvenanmaan osalta muutossopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun Suomen ulkoministeriölle on ilmoitettu, että muutossopimus tulee sovellettavaksi Färsaarten ja Grönlannin sekä Ahvenanmaan osalta.

Suomen ulkoasiainministeriö ilmoittaa muille sopimuspuolille näiden ilmoitusten vastaanotamisesta ja muutossopimuksen voimaatuloajankohdasta.

3 artikla

Tämän muutossopimuksen alkuperäiskappale talletetaan Suomen ulkoasiainministeriöön, joka toimittaa siitä muille sopimuspuolille oikeaksi todistetut jäljennökset.

Tämän vakuudeksi asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän muutossopimuksen.

Sopimus on allekirjoitettu 2 päivänä marraskuuta 2015 yhtenä kappaleena tanskan, suomen, islannin, norjan ja ruotsin kielellä. Kaikki tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset.

Tanskan hallituksen puolesta

Suomen hallituksen puolesta

Islannin hallituksen puolesta

Norjan hallituksen puolesta

Ruotsin hallituksen puolesta